

**Теорія і практика
спеціальної педагогіки
та психології**

Випуск 9

Збірник наукових праць

ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

НАПН УКРАЇНИ

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Випуск 9

Київ 2017

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА

ІВАНА ГАВРИЛОВИЧА ЄРЕМЕНКА

УДК 376.1 – 056.36(06)
Т33

Редакційна колегія:

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член
НАПН України

Засенко В. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член
НАПН України

Кобильченко В. В., доктор психологічних наук

Колупаєва А. А., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН
України

Конопляста С. Ю., доктор педагогічних наук, професор

Кульбіда С. В., доктор педагогічних наук, професор

Скрипник Т. В., доктор психологічних наук, професор

Супрун М. О., доктор педагогічних наук, професор

Тарасун В. В., доктор педагогічних наук, професор

Хохліна О. П., доктор психологічних наук, професор

Чеботарьова О. В., кандидат педагогічних наук, науковий редактор

Гладченко І. В., кандидат педагогічних наук (відповідальна за випуск).

Точки зору авторів публікацій і редакційної колегії можуть не співпадати.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України
Протокол № 10 від 10. 12. 2017 р.*

Т33 Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології: Збірник наукових праць: до 100-річчя від дня народження професора І. Г. Єременка. - Вип. 9 / За ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. – К.: Лабораторія олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, 2017 – 254 с.

Збірник містить статті з актуальних проблем теорії і практики спеціальної педагогіки та психології. Представлено результати теоретичних, практичних та експериментальних досліджень проблем навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, подано рекомендації стосовно їх упровадження в практику, здійснено екскурс в історію проблеми.

Адресовано науковцям, учителям, вихователям, психологам закладів загальної та спеціальної освіти, працівникам соціальної служби, студентам факультетів спеціальної та інклюзивної освіти педагогічних університетів, аспірантам, усім, хто цікавиться проблемами навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

ISBN 978-966-188-199-9

© Інститут спеціальної педагогіки
НАПН України, 2017

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА І. ЄРЕМЕНКА У ВІТЧИЗНЯНУ ДЕФЕКТОЛОГІЮ

Супрун М. О.
Гладченко І. В.

У статті розкрито внесок у вітчизняну науку відомого вченого-дефектолога І. Г. Єременко. На основі узагальнення архівних матеріалів та наукових праць висвітлені життєвий шлях і наукова діяльність професора. Визначено його роль у становленні української дефектології як керівника відділом дефектології НДІ педагогіки України. Наголошено на важливості і значущості збереження спадщини вітчизняних учених як окремого наукового формування, що впливає на подальший розвиток науки.

Ключові слова: І. Г. Єременко, наукова спадщина, дефектологія, системи диференційованого навчання.

The article reveals the contribution to the domestic science of the famous defectologist I. G. Eremenko. On the basis of the generalization of archival materials and scientific works, the life course and scientific activities of the professor are highlighted. It defines its role in the development of Ukrainian defectology as the head of the department of defectology at the Research Institute of Pedagogy of Ukraine. The importance and significance of preserving the heritage of domestic scientists as a separate scientific formation is underlined, and it influences the further development of science.

Keywords: I. G. Eremenko, scientific heritage, defectology, differentiated learning systems.

Соціально-економічні, політичні та культурні процеси, що відбуваються в Україні протягом останніх десятиліть, національне відродження нашої держави за роки незалежності безпосередньо торкнулися й галузі освіти. Переосмислення пріоритетів загальнолюдських цінностей, ставлення до людини як до найвищої соціальної цінності, розвиток демократичних інститутів, гуманізація, реформування національної системи освіти на демократичних засадах, оновлення її змісту та структури, нові освітні вимоги ось ознаки інноваційної освіти.

Складний процес розвитку сучасної української освіти неможливий без урахування вже напрацьованого вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду.

У цьому контексті ознайомлення з минулим, його вивчення та конструктивно-критичний аналіз дозволяють осмислити загальну картину історико-педагогічного процесу в Україні як цілісного багатогранного явища,

відтворити розвиток вітчизняної історії педагогіки, яка багато років була лише фрагментом у загальносоюзному контексті.

Праці провідних українських вчених (Віт. Бондаря, І. Єременка, В. Синьова, В. Тарасун, М. Ярмаченка) слугують методологічною основою сучасних досліджень у корекційній педагогіці.

Завдяки науковим дослідженням Віт. Бондаря, Е. Грози, В. Золотоверх, М. Єфименка, В. Кобильченка, М. Супруна, М. Ярмаченка та ін. відновлюються імена та висвітлюється діяльність Р. Боскис, А. Гольдберга, О. Дьячкова, І. Єременка, Н. Засенко, С. Зикова, І. Моргуліса, І. Сікорського, І. Соколянського, О. Теплицької, К. Турчинської та багатьох інших започатківців корекційної педагогіки.

Вочевидь, значний інтерес до спадщини дефектологів пов'язаний з прагненням дослідників віднайти у минулому витoki провідних наукових ідей сучасності, необхідністю переглянути та переоцінити в світлі даних сучасної науки концепцій і теорій того часу. Відповідно, назріла необхідність глибокого вивчення й аналізу наукової спадщини вітчизняних учених-дефектологів.

Слід зазначити, що повоєнний етап розвитку радянської олігофренопедагогіки багато в чому визначався діяльністю двох видатних учених-соратників Григорія Митрофановича Дульнєва та Івана Гавриловича Єременка. Головне їх досягнення полягало в тому, що вони разом зі своїми науковими колективами лабораторією олігофренопедагогіки НДІ дефектології АПН СРСР і відділом дефектології НДІ педагогіки УРСР творчо осмислили ідеї своїх всесвітньовідомих попередників Л. С. Виготського та А. Н. Граборова, сформувавши сучасне уявлення про теорію і практику навчання і виховання дитини з порушеннями психофізичного розвитку.

Єременко Іван Гаврилович (1916-2002) видатний вітчизняний вчений в галузі спеціальної педагогіки і психології, доктор педагогічних наук, професор. Народився 18 квітня 1916 року на Сумщині в селищі Миропілля. У

1938 році закінчив Полтавський педагогічний інститут. Активний учасник Великої Вітчизняної війни. Кавалер багатьох бойових державних нагород.

У повоєнний час після захисту кандидатської дисертації Єременко майже 30 років керував відділом дефектології НДІ педагогіки України. Очолював редколегію всеукраїнського збірника «Питання дефектології», був членом редколегії журналу АПН СРСР «Дефектологія». Єременко автор понад ста класичних наукових і науково-методичних праць з різних напрямів спеціальної педагогіки і психології, серед яких підручники та навчальні посібники для вищих навчальних закладів дефектологічної освіти, підручники для спеціальних шкіл, монографії.

Основу наукового пошуку Єременка становили теоретичні питання загальної та спеціальної психолого-педагогічної науки, методологія наукових досліджень в галузі загальної педагогіки і дефектології, історія спеціальної педагогіки і психології. Широкого розмаху в колишньому Радянському Союзі отримали його дослідження теоретико-практичних основ діагностики навчального потенціалу дитини з особливими освітніми потребами, її працездатності, формування моральних основ особистості дітей шкільного віку, проведення занять у допоміжній школі тощо.

Особливого значення для становлення і подальшого розвитку шкільного навчання учнів допоміжної школи набуло введення у семидесятих роках ХХ ст. під науковим керівництвом Єременка системи диференційованого навчання учнів допоміжної школи.

У зв'язку з цим його учні та багаторічні сподвижники Л. С. Вавіна і Г. М. Мерсіянова відзначили, що Іван Гаврилович Єременко, є національним надбанням, джерелом наукової думки, інноваційних ідей, які до цього часу є актуальними для подальшого розвитку дефектологічної науки і практики навчання дітей з особливими потребами [2].

Вчений виховав численну когорту вітчизняних вчених з різних сфер дефектологічної науки. Його учні і сьогодні складають золотий кадровий

фонд не лише української дефектології, але і багатьох республік колишнього СРСР.

Протягом усіх років своєї науково-педагогічної діяльності професор І. Г. Єременко значну увагу приділяв розвитку вищої вітчизняної дефектологічної освіти. Особливо він тримав у полі зору становлення дефектологічного факультету КДПІ імені А. М. Горького (нині НПУ імені М. П. Драгоманова). На всіх етапах розвитку факультету він разом з його керівниками К.М. Турчинською, А.І. Селецьким, В.І. Бондарем, І.П. Колесником та ін. сформували сучасне бачення підготовки педагога-дефектолога (корекційного педагога).

І. Г. Єременко багато зусиль доклав до відкриття дефектологічних факультетів у Слов'янському та Кам'янець-Подільському педагогічних ВНЗ.

Сучасний інститут спеціальної педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова, очолюваний академіком НАПН України В.М. Синьовим, широко використовує в навчальному процесі творчу спадщину вченого.

Помер І. Г. Єременко 23 липня 2002 року. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

Видатний учений залишив вагому психолого-педагогічну спадщину, в якій обґрунтував необхідність:

- розвитку системи середньої спеціальної та вищої освіти в Україні;
- розробки наукових психолого-педагогічних основ організації диференційованого навчання розумово відсталих учнів і типології уроку в допоміжній школі;
- особливості процесу спеціального навчання;
- шляхи вдосконалення методів, прийомів і засобів навчання;
- корекційної спрямованості морального, трудового, естетичного, фізичного виховання учнів допоміжної школи, розвитку їхньої пізнавальної діяльності, навчання користуватися на практиці знаннями і вміннями.

Значна увага в творчій спадщині вченого зосереджена на висвітленні різних аспектів проблеми навчання та виховання дітей з психофізичними

порушеннями. І тому не випадково майже в усіх наукових роботах з корекційної педагогіки та спеціальної психології представлені ті чи інші посилання на окремі положення вченого.

Слід зазначити, що науково-педагогічна та громадсько-просвітницька діяльність вченого сьогодні є предметом спеціальних досліджень. В останні роки в Україні опубліковано значну кількість наукових матеріалів, що розкривають окремі грані І. Г. Єременка, виконуються дисертаційні роботи та інші наукові доробки, які присвячені вивченню науково-педагогічного шляху вченого [1-6]. У наявних джерелах є достатня кількість документів, що надають можливість повною мірою охарактеризувати діяльність вченого і визначити гідне місце в суспільному, освітньому житті України та за її межами. Відтак на сьогодні, на думку академіка НАПН України Віт. І. Бондаря, особистість І. Г. Єременка займає особливе місце в сузір'ї кращих імен дефектологів СРСР [1].

Все вищезазначене сприяє утвердженню оптимістичного погляду на майбутнє нашої вітчизняної корекційної освіти та науки. Особливо ця діяльність активізувалася в зв'язку з наближенням ювілею Івана Гавриловича 100-річчям від дня його народження, який широко відзначився освітянами та науковою громадськістю в 2016 році.

Соціальна активність, відданість ідеї, цілеспрямованість професійної діяльності І. Г. Єременка дозволили йому стати видатним в історичному аспекті серед вчених, котрі розробляли теорію і практику вітчизняної дефектології.

Теоретична спадщина вченого залишається актуальною і на сучасному етапі розвитку науки. Зокрема, основна проблематика його праць викладена в його численних наукових статтях. У його фундаментальних працях чимало новаторських ідей і методичних підходів, які можуть бути використані сучасною корекційною педагогікою. Свої дослідження й логічні висновки вчений засновував на власному досвіді та дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених.

Зазначимо основні наукові праці вченого:

- Пізнавальні можливості учнів допоміжної школи. М.: Сов. школа, 1966;
- Аномалії у дітей. М.:, 1966;
- Олігофренопедагогіка. М.: Вища школа, 1980;
- Дидактичні основи уроку в допоміжній школі. М.: Сов., 1986;
- Основи спеціальної дидактики. М.: Сов., 1986.

Діяльність професора І. Г. Єременка визнана на міжнародному та вітчизняному науково-практичному рівні. Про це свідчить аналіз оцінок його наукової спадщини, представлений відомими діячами науки й освіти.

Таким чином, можна констатувати, що І. Г. Єременко залишив нащадкам велику творчу спадщину, наповнену самобутніми думками, ідеями, положеннями і висновками щодо актуальних проблем розвитку виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами, які не втратили своєї важливості й сьогодні, в період розвитку нової системи освіти.

Література

1. Бондар В. І. Життя - віддане дефектології (до 85-річчя від дня народження професора І.Г. Єременка) // Дефектологія. - 2001. - № 2. - С. 52–55.
2. Вавіна Л. С., Мерсіянова Г.М. До 90-річчя від дня народження І. Г. Єременка // Дефектологія. - 2006. - № 3. - С. 53–54.
3. Іван Гаврилович Єременко [Текст]: (До 80-річчя з дня народження) // Педагогіка і психологія. - 1996. - №2. - С. 183.
4. Науково-педагогічний внесок І. Г. Єременка в становлення української дефектології [Текст] : До 85-річчя від дня народження // Педагогічна газета. - 2001. - №6. - С. 3.
5. Несен Г. М. Серце, віддане людям [Текст]: (Про вченого-дефектолога І.Г. Єременка) / Г.М. Несен, Л.С. Дробот // Освіта. - 2001.-№25 (2-9 травня). - С.10.
6. Супрун М. О. Теоретико-практичний внесок наукової школи професора І.Г. Єременка у розвиток корекційної педагогіки [Текст]: збірник наукових трудов / М.О. Супрун // Нові технології навчання / Голов. ред. В.О. Зайчук; М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти. - Київ, 2001. - Вип.30. - С. 229-234.